

Pukovnik
mr MANOJLO BABIĆ

O borbenim dejstvima zaraćenih strana u Libanu

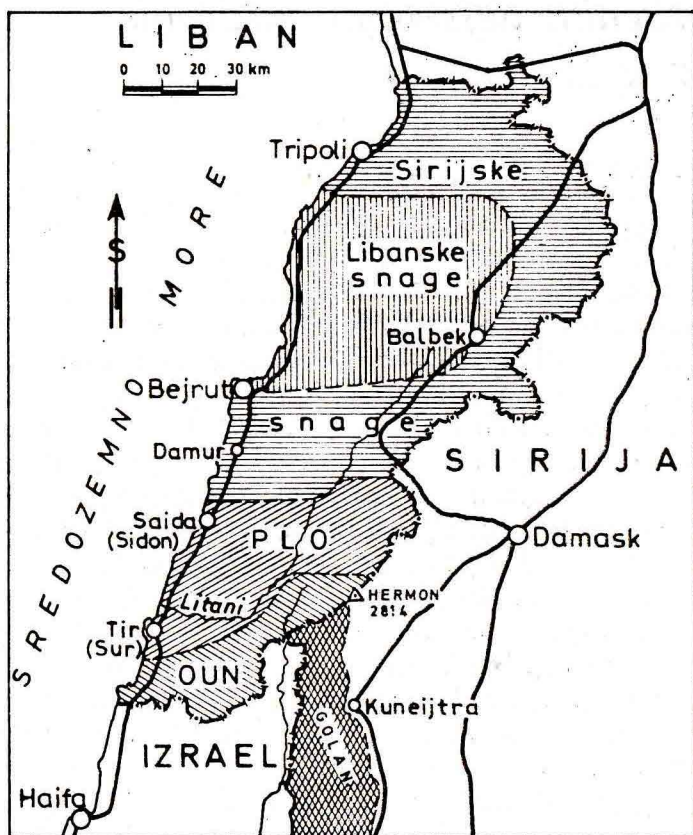
1. Pripreme za rat

Izraelska agresija na Liban pripremana je dugo i temeljito. Na to su Palestinci više puta upozoravali svetsko javno mnjenje i OUN, tražeći podršku naprednih snaga u svetu i zaštitu od izraelske agresije. Događaji u Libanu i, šire, na Bliskom i Srednjem istoku, koji su prethodili agresiji, i odnos Izraela prema palestinskom pitanju kao osnovnom problemu arapsko-izraelskog sukobljavanja u celini, pokazuju da agresija nije usledila iznenada.¹ Međutim, to se ne bi moglo reći i za izbor momenta napada koji se u pogledu međunarodne situacije uklapa u šire koordinate svetskih kriznih žarišta, u čijem lancu izraelska agresija na Liban predstavlja još jednu kariku više. Izbor dana (nedelja) i časa (11.00) napada predstavlja izvesno iznenađenje taktičkog karaktera, utoliko više kad se ima u vidu činjenica da su prethodne izraelske agresije na arapske zemlje otpočinjale u rane jutarnje časove. Podne je, kao što je poznato, vreme molitve Muslimana a nedelja hrišćanski praznik, što je u izvesnoj meri opredeljivalo aktivnost pripadnika obe verske zajednice u Libanu u momentu napada. Ovaj detalj, uzet sam za sebe i u kontekstu celokupnih zbivanja, više govori o temeljitosti priprema agresije u svim njenim aspektima nego o razmerama iznenađenja kojih

¹ Za poslednje dve godine izraelske oružane snage vršile su povremene upade u Južni Liban. Učestali napadi izraelske avijacije na palestinske logore, izviđanje iz vazduha i druge aktivnosti, predstavljaju značajne indikatore izraelskih namera čiji krajnji cilj je u svetu i kod zaraćenih strana različito shvatan i procenjivan.

je, inače, na taktičkom, a delom i operativnom, planu bilo mnogo, znatno više nego što se moglo očekivati na tako malom prostoru na kojem su borbena dejstva vođena.²

Pripreme Izraela na političkom i vojnom planu za agresiju na Liban i obračun sa snagama Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO) počele su nakon Kempdejidskog sporazuma, uz povećan intenzitet u poslednje dve godine, otkako se vodi iračko-iranski rat. Za to vreme u Liban su, po odluci Arapske lige, ušle sirijske oružane snage, s ciljem da pojačaju odbranu, i mirovne snage OUN koje su na prigraničnoj prostoriji Libana prema Izraelu fizički razdvajale palestinske oružane formacije i izraelske oružane snage na kopnu. Tako je razvoj događaja uslovio da se za poslednjih sedam godina,

Sl. 1 — Opšti raspored snaga u Libanu

² Ceo Liban ima 10.400 km² a teritorija na kojoj su vođena borbena dejstva kopnenih snaga obuhvata nešto više od jedne trećine ukupne libanske teritorije.

otkako traju pripreme Izraela za agresiju na Liban, na tlu Libana iskristališe raspored snaga (sl. 1), koji je tu zemlju podrivanu unutrašnjim protivrečnostima još više isparcelisao na zone zaposednute vojnim formacijama različitih pripadnosti.³

Neposredno na granici prema Izraelu bile su nacionalne formacije oružanih snaga Libana, sa desničarskom političkom orijentacijom, koje su otvoreno sarađivale sa Izraelom i pomagale mu u pripremi i izvođenju agresije.

Na dubini od oko 20 do 30 km od libansko-izraelske granice nalazio se prednji kraj odbrane palestinskih oružanih formacija sa utvrđenom zonom, koja se pretežno oslanjala na reku Litani i lučki grad Tir (Sur) na primorskom pravcu i na brdsko-planinsko zemljište južnih obronaka planine Liban na komunikacijama koje izvođe u dolinu reke Beka i povezuju je sa primorjem.

Odbrana Palestinaca bila je ograničavana na principu *čvorova i uporišta* sa betonskim utvrđenjima i minama, žičanim i drugim preprekama.

Statičnost palestinske odbrane bila je njeno glavno obeležje. U prilog tome govori i činjenica da su Palestinci skoro sve tenkove (od oko 90 raspoloživih, tipa T-34) upotrebili isključivo kao nepokretne vatrene tačke, ugradivši ih u betonske bunkere. Time su im oduzeli svaku mogućnost manevra, koji se i pri takvom načinu upotrebe u odbrani (u drugom svetskom ratu oprobano i efikasno) morao obezbediti. Svaki tenk mora da ima po jedan osnovni i nekoliko rezervnih vatrenih položaja, kao i prikriven raspored u odbrani i odgovarajuće zaklanjanje do momenta stupanja u borbu. Za dejstva iz zasede, protivnapade i bočne udare, kao i za ispoljavanje drugih oblika manevra, zemljište je pružalo povoljne uslove jer je pokriveno odgovarajućom vegetacijom.⁴ Međutim, pomenute oblike manevra branioци nisu primenili. Najverovatnije da njihovom primenom Palestinci ne bi bili u stanju da sami zaustave invaziju na Liban i slo-me napadnu moć izraelskih oružanih snaga, ali bi takvim načinom dejstava gubici agresora bili veći.

Palestinci su se opredelili za upornu odbranu zone koju su poseli i fortifikacijski ojačali. Za takvu taktiku Palestinaca karak-

³ Ova mala arapska zemlja sa oko 3 miliona stanovnika, od kojih su 55% hrišćani (maroniti) i 45% Muslimani, imala je visok ugled u svetu i često je nazivana Švajcarskom Bliskog istoka; mešanjem spolja pretvorena je u poligon za isprobavanje oružja.

⁴ Prema podacima iz *Vojne enciklopedije* (drugo izdanje) predeli do 1500 m nadmorske visine delimično su pokriveni šumama (bukva, hrast, libanski kedar i dr.), a iznad 1.500 m grmljem i alpskom vegetacijom u visokim predelima. Pašnjaci se nalaze pretežno na visini od 1.800 m. U nizijama i brdskim predelima vegetacija je sredozemnog tipa.

terističan je primer borbe za utvrđenje Bofor. Branioci utvrđenja uporno su odolevali napadaču od samog početka agresije do izbivanja njegovih snaga u dolinu Beka i u zonu Bejruta. To utvrđenje branilo je oko 200 Palestinaca. Kada su Izraelci posle višednevnih borbi, u kojima su koristili i helikopterske desante, ovladali tom tvrđavom u životu je bilo još svega 30—40 boraca,⁵ uglavnom ranjenika, dok su svi ostali izginuli u danonoćnim borbama sa nadmoćnim protivnikom. Takva upornost i požrtvovanost Palestinaca može se razumeti i pravdati činjenicom da su u zoni odbrane i iza nje bili njihovi izbeglički logori u kojima su se nalazile žene, deca i iznemogli starci nesposobni za borbu. Tu, na pragu svoje domovine, svi skupa živeli su u nadi da će upornom odbranom uspeti da spreče prodor agresora i održe u svojim rukama tlo na kojem borave i sa kojeg se bore za povratak u svoju zemlju.

Sirijske snage su posele naredni pojas odbrane u Južnom Libanu, uglavnom u dolini Beka, i organizovale PVO teritorije u celini, čime su, pored odbrane libanskog vazdušnog prostora, istovremeno stvorile koridor za zaštitu od prodora izraelske avijacije u sirijski vazdušni prostor. Protivvazдушna odbrana teritorije bila je organizovana poznatim raketama KUB (SAM-6) sovjetskog porekla, koje su u četvrtom arapsko-izraelskom ratu, upravo u rukama sirijskih oružanih snaga, pokazale veoma visok stepen efikasnosti. Njihovo instaliranje na tlu Libana bilo je praćeno burnim i žučnim reagovanjem Izraela stalnim isticanjem zahteva da se rakete povuku u Siriju i tako oslobodi vazdušni prostor za dejstvo njihove avijacije koja je sve češće napadala palestinske logore u Južnom Libanu. Ti izraelski napadi obrazlagani su kao odmazda za oružane akcije Palestinaca na tlu njihove postojbine i drugde, kvalifikujući te akcije kao terorizam. Drugu komponentu sirijske PVO libanskog prostora sačinjavale su sirijske vazduhoplovne snage bazirane uglavnom na aerodromima u Siriji.

Organizaciju odbrane sirijskih snaga u Libanu, takođe, karakteriše statičnost, slična onoj koju su primenili Palestinci. Velika pažnja je poklanjana zaklanjanju snaga i sredstava u fortifikacijske objekte. Međutim, to se pokazalo nedovoljnim. Takvi objekti su razoreni snažnom vatrom a sredstva uništena oruđima preciznog dejstva sa relativno velike daljine. To pokazuje da su Izraelci prethodnim sistematskim i dugotrajnim izviđanjem identifikovali na zemljištu sve značajnije objekte, kao što su, na primer, stanice za vo-

⁵ A. H. Cordesman: »The Sixth Arab-Israeli Conflict-Military Lessons For American Defence Planning« (*Armed Forces Journal*, 119, 12. avgust 1982, str. 29—30).

denje rakete KUB, stanice VOJIN za navođenje lovačke avijacije u druga sredstva, i temeljito se pripremili kako da ih neutrališu. Čestim promenama položaja i manevrom snagama i sredstvima u odbrani pozicija branioca se mogla olakšati, ali te mere nisu došle do punog izražaja. Pretežno statična dejstva branioca učinila su odbranu inertnom, nasuprot visokodinamičnom dejstvu napadača, čime je ponovo potvrđeno staro pravilo da manevru u napadu treba parirati odgovarajućim manevrom u odbrani. To u konkretnim uslovima deluje kao *iskustvo više da se savremena odbrana mora težišno zasnivati na dinamičkim a ne na statičkim elementima.*

Nacionalne snage Libana držale su pod svojom kontrolom manji deo teritorije severno od Bejruta, uključujući i deo grada koji je podeljen »zelenom linijom« pretežno nastanjen hrišćanima. Na prostoru koji su posele i kontrolisale palestinske i sirijske snage nalazile su se i lokalne libanske oružane formacije, uglavnom milicijskog tipa. One su bile različito politički obojene od onih koje su bile spremne da se suprotstave izraelskoj agresiji i koje su na tom planu sarađivale sa palestinskim i sirijskim oružanim snagama na tlu Libana, do onih koje su se u momentu napada Izraela otvoreno stavile na njegovu stranu, odigraвши u toku pripreme agresije i njenog izvođenja neslavnu ulogu »pete kolone«.

Liban kao suverena država nije imao svoj autentični koncept odbrane zemlje niti odgovarajuće snage, organizaciju i planove za suprotstavljanje agresiji. Otuda se za ovaj lokalni rat ne može reći da je izraelsko-libanski u smislu oružanog sukoba dve suverene države već izraelsko-arapski u širem smislu, odnosno izraelsko-palestinski u užem smislu. Ovo je bitno obeležje rata koje se ispoljilo u njegovoj pripremi i vođenju. Nepostojanje jedinstvenog plana odbrane i različiti ciljevi palestinskih, sirijskih i libanskih oružanih formacija u Libanu nisu išli u prilog stvaranju dovoljno jedinstvene i koherentne odbrane sa jedinstvenim rukovođenjem i komandovanjem. Nasuprot tome, izraelski ciljevi dejstava, planovi, organizacija, snage, rukovođenje i komandovanje i drugi bitni strategijsko-operativni elementi za otpočinjanje i vođenje rata, bili su visoko usaglašeni i harmonični sa mnogim prednostima koje iz toga proizlaze.

Razmere agresije na Liban procenjivane su različito. Jedni su smatrali da je cilj Izraela odbacivanje palestinskih snaga nešto dalje, na sever od onog pojasa koji su zaposle. Drugi su mislili da će, pored iznetog, cilj Izraela biti neutralisanje prvog pojasa raketnog sistema PVO Sirijaca dejstvom snaga KoV, što bi zahtevalo dublji zahvat libanskog prostora na jugu zemlje, ali ne i prodor u dolinu Beka i direktnu konfrontaciju sa sirijskim snagama u njoj. U trećoj

varijanti cilj Izraela se procenjivao na takve razmere agresije koje će dovesti do radikalnog obračuna sa palestinskim oružanim formacijama u Libanu, likvidiranja palestinskih logora iz kojih se pothranjuje oružana borba na tom prostoru, izbacivanja sirijskih snaga iz Libana i stvaranja uslova za diktiranje mirovnog ugovora Siriji, kao i stvaranje klime za izmenu unutrašnjih političkih procesa u Libanu koji bi, u krajnjem, tu zemlju doveli u izraelsku sferu uticaja⁶.

Događaji su pokazali da je Izrael pripremao i izveo agresiju na Liban u nameri da ostvari radikalnu promenu situacije u toj zemlji u svoju korist, ali je postavljene ciljeve samo delimično ostvario. Pre svega, palestinske oružane formacije i PLO kao pokret nisu uništeni, i pored snažnih udaraca koje su pretrpeli. Sirijski sistem PVO u Južnom Libanu je neutralisan i snage KoV su prinuđene na povlačenje iz južnog dela doline Beka, ali ne i iz Severnog Libana. Što se tiče otvaranja unutrašnjeg političkog procesa, čiji kurs bi se menjao i usmeravao prema interesima Izraela, novi premijer Libana je već na startu, zahtevom da izraelske snage pre sirijskih napuste teritoriju Libana, pokazao da Izrael ni u tom domenu ne može računati sa ostvarenjem svojih krajnjih ciljeva, ukalkulisanih u razmere i domete izvedene agresije.

Neposredne pripreme za agresiju bile su popraćene pretnjama palestinskim i sirijskim snagama u Libanu, upadima izraelskih »kaznenih ekspedicija« u prigranični prostor Libana radi napada na palestinske logore, izviđačka aktivnost iz vazduha sa bespilotnim letelicama radi elektronskog izviđanja frekventnih karakteristika protivavionskih raketa KUB i mesta njihovog razmeštaja, pozivanje rezervista na vežbu u oklopnim i mehanizovanim jedinicama u severnoj izraelskoj provinciji, povećana vežbovna aktivnost tih jedinica i jedinica ratnog vazduhoplovstva i druge pripreme radnje koje su bile pouzdan indikator pripremanog napada širokih razmera. Na sistematičnost priprema ukazuju i druge činjenice. Izrael je iz četvrtog arapsko-izraelskog rata 1973. godine izvukao odgovarajuće pouke i preduzeo mere na planu obuke, organizovanja i opremanja svojih oružanih snaga kako bi otklonio slabosti koje je u tom ratu ispoljio. Pre svega, radilo se o novoj elektronskoj opremi i ubojnim sredstvima za ratno vazduhoplovstvo, poboljšanjima bespilotnih letelica i unifikaciji tenkovskog naoružanja (raznih tipova tenkova) sa kojima Izrael raspolaže, počev od relativno zastarelih engleskih *Centuriona*,

⁶ Prema navodima E. Aleksandrova (*Agresija SŠA rukami cionistov*) u časopisu *Zarubežnoe voennoe obozrenie* od 8. avgusta 1982, str. 7—11, u ciljeve agresije uključena je i potpuna likvidacija palestinskog pokreta otpora i konačno uništavanje ideje o ostvarenju nezavisne palestinske države.

preko američkih *M-60A1* i sovjetskih *T-55* i *T-62*, zaplenjenih od Arapa u prethodnim ratovima, do supermodernih tipa *MERKAVA*, izraelske konstrukcije i proizvodnje.

Raketni sistemi *KUB* i tenkovi *T-72* posle četvrtog arapsko-izraelskog rata temeljito su izučeni. Na poligonima su ta sredstva razmeštena približno ili skoro istovetno kao što su ta sredstva Sirijci rasporedili u Libanu. Na njima je uvežbavan napad raznim borbenim sredstvima, a pre svega lovačko-bombarderskom avijacijom u brišućem letu, raketiranje sa distance krajnjeg dometa rakete uz njeno vođenje ili samonavođenje na cilj, zasipanje položaja tenkova ili kolona u pokretu sa »kasetnim avio-bombama« kumulativnog dejstva, i dr. Zabeležen je rekordan broj poletanja aviona, što je za uvežbanost pilota bilo posebno značajno. Tenkovske posade su i po tri dana, skoro neprekidno, provodile u tenkovima onih jedinica koje su na vežbama pripremane za napad, kako bi se ljudstvo što više adaptiralo na naprezanje visokog stepena. Čestim upadima u Liban obuka ljudstva je dopunjavana, planovi usavršavani a svetsko javno mnjenje pripremano za rasplamsavanje žarišta iz kojeg su već duže vremena sevale varnice kao rezultat lokalnog arapsko-izraelskog konflikta i nadmetanja velikih sila u Sredozemlju.

Obaveštajno-bezbednosna priprema napada bila je, takođe, temeljita. Zbog višestrukog iznenađenja koje je Izrael doživeo u četvrtom arapsko-izraelskom ratu 1973, zbog čega je malo nedostajalo da bude vojnički poražen, vršena je posle rata čak i istraga u najvišem izraelskom vojnom i državnom rukovodstvu. Ignorisanje protivnika kao u prethodnim ratovima više se nije smelo ponoviti — bio je osnovni moto obaveštajno-bezbednosne i celokupne pripreme invazije na Liban. Takav stav i opredeljenje u sedmogodišnjim naporima Izraela da pripremi napad na Liban rezultirao je svestranim oblicima prikupljanja i obrade podataka na svim nivoima za strategijske i operativne, a naročito detaljno za taktičke potrebe. I pored toga, Izrael nije uspeo da do u tančine predvidi ponašanje protivnika. Dokaz za to je otpor u tvrđavi Bofor i činjenica da uz sve napore nisu uspeli da unište rukovodstvo Palestinske oslobodilačke organizacije i njenog lidera Jasera Arafata, koji je zajedno sa svojim borcima izdržao blokadu Bejruta.

2. Izvođenje borbenih dejstava

Rekonstrukcijom događaja može se zaključiti da je agresija Izraela na Liban planirana kao jedna napadna operacija, izvedena u dve

etape. U prvoj etapi, u trajanju od oko 3 dana (6—8. juna 82), angažovane su snage svih vidova i rodova, ukupne jačine oko 25.000 ljudi. Te snage su sačinjavale prvi ešelon korpusa, čiji je osnovni zadatak bio — proboj utvrđene zone koju su branili Palestinci i stvaranje uslova za brzi prodor prema Bejrutu i u dolinu Beka. Za drugu etapu operacije u borbu je uveden drugi ešelon, nešto jači od prvog, tako da je u vreme najžešćih borbi u Libanu (na prilazima Bejrutu i u dolini Beka) bilo angažovano oko 60.000 izraelskih vojnika (iz KoV, RV i RM i iz sastava specijalnih snaga). Za okupaciju teritorije i držanje razvučenog fronta, prema sirijskim snagama od Bejruta do sirijske granice i dolinom Beka do fronta na Golanskoj visoravni, Izraelci su bili prinuđeni da dovedu nova pojačanja tako da je, prema nekim procenama,⁷ nakon završetka druge etape operacije u Libanu bilo angažovano oko 100.000 izraelskih vojnika.

Osnovni zadatak snaga drugog ešelona bio je odbacivanje sirijskih snaga iz doline Beka u Južnom Libanu i zauzimanje položaja i drugih objekata koji omogućavaju okruženje južnog Bejruta. Druga etapa operacije trajala je 5—6 dana (9—15. juna 82). Blokada Bejruta predstavlja zasebnu operaciju koja je, uz povremene preki-de vatre, trajala 90 dana.

Ukupna jačina palestinskih oružanih formacija, angažovanih u borbama u Južnom Libanu uključujući i Bejrut, ceni se na oko 8.000 boraca⁸, a prema drugim izvorima i na 15.000—25.000 boraca.⁹ Sirijci su angažovali u proseku oko 20% svojih vojnih efektivna, što u severnom što u južnom delu Libana. U početnom sudaru sa Izraelcima u dolini Beka oni su angažovali snage ekvivalenta 2 divizije, ne računajući snage RV i PVO. Zatim su, radi pojačanja i obrazovanja fronta od Bejruta do Golana, Sirijci angažovali još 1—2 divizije KoV.

Brojni odnos snaga zaraćenih strana bio je 1:1, što je polazeći od klasičnog operativnog kriterijuma, pružalo šansu braniocu da odbije i slomi napad agresora. Međutim, brojni odnos snaga bitno se razlikovao od odnosa borbene moći i efikasnosti zaraćenih strana, u čemu je agresor imao značajne prednosti. Pred početak rata Izrael i Sirija imali su približno po 450 borbenih aviona i 3.700 tenkova (Izrael), odnosno 3.500 (Sirija) različitih tipova, počev od najsavremenijih do manje savremenih, ali u određenim uslovima efikasnih, ako

⁷ E. Aleksandrov *Zarubežnoe voennoe obozrenie* (8. avgust 1982), str. 7—11.

⁸ A. H. Cordesman: *Armed Forces Journal* (12. avgust 1982, str. 29—30).

⁹ Austrijski vojni časopis: *Ostereichische Militarische Zeitschrift*, br. 5/82 str. 375—385.

se upotrebe na odgovarajući način (tabela 1). U borbama su zaraćene strane angažovale po 80—100 aviona i oko 800 tenkova (Izrael), odnosno 700 (Sirija i Palestinci).

Tabela 1

Tipovi aviona i tenkova zaraćenih strana

AVIONI		TENKOVI	
Izrael	Sirija	Izrael	Sirija
F-16	MiG-27	MERKAVA	T-72
F-15	MiG-25	M-60 (T. 62)	T-62
F-4	MiG-23	T-55 (54)	T-55 (54)
MIRAŽ-III	MiG-21-BIS	CENTURION	Palestinci
		M-48	T-34

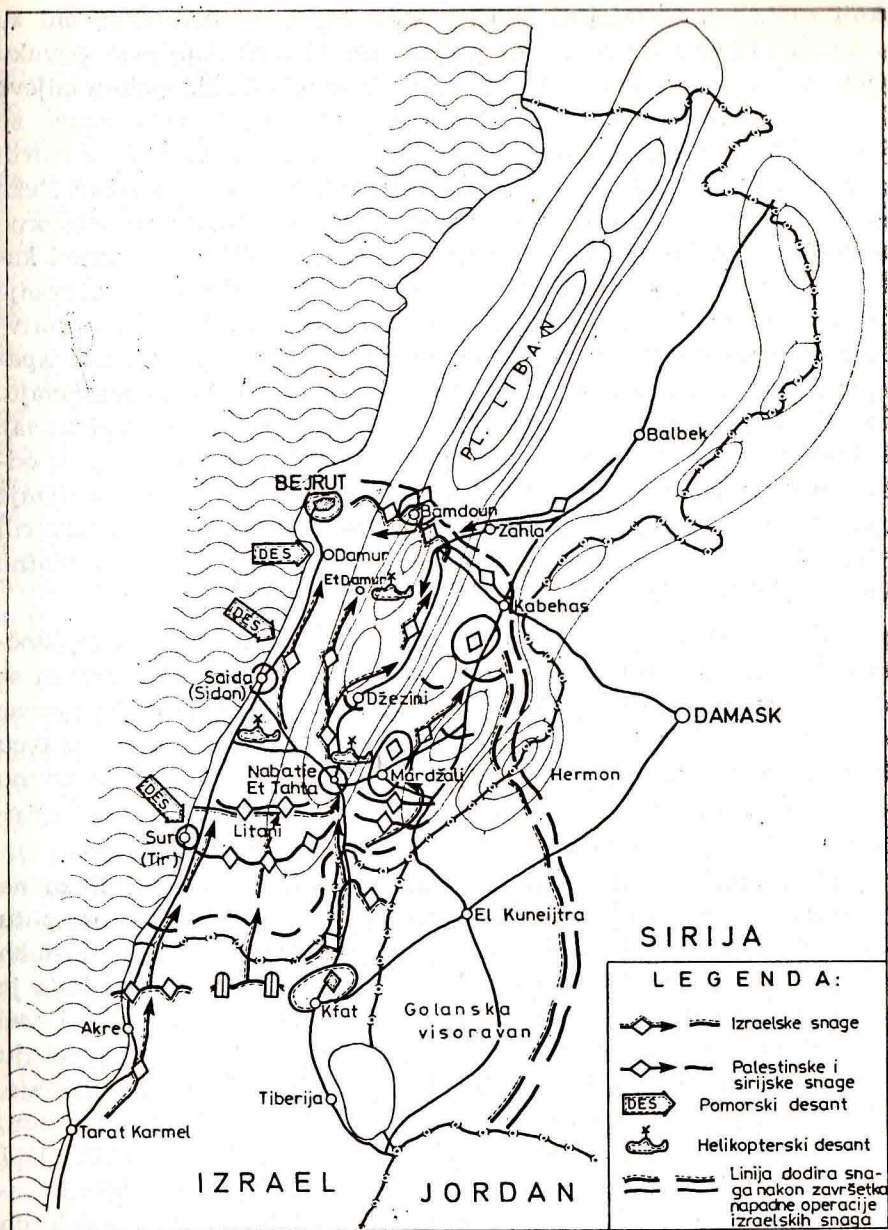
Borbena dejstva zaraćenih strana odvijala su se na dva osnovna pravca (primorskom i dolinom Beka) i na jednom pomoćnom pravcu dejstva, koji je imao karakter vезnog pravca između osnovnih. Za Izraelce, oba osnovna pravca imala su podjednaku važnost, dok je za Palestince bio značajniji primorski pravac a za Sirijce dolinom Beka. Iz značaja pravca proizašlo je i grupisanje snaga, kako za početna dejstva tako i za dejstva u toku cele operacije. U prvom ešelonu Izraelci su na primorskom pravcu angažovali jednu oklopnu a u drugom jednu mehanizovanu brigadu (sl. 2). Približno iste snage bile su usmerene prema dolini Beka na desnom krilu operativnog rasporeda, a na srednjem (pomoćnom) pravcu dejstvovala je jedna mehanizovana brigada.

Primorski pravac, od granice do Bejruta, ima dubinu od oko 100 km vazdušne linije, a od prednjeg kraja utvrđene zone palestinske odbrane do Bejruta oko 70 km. Na tom pravcu od značajnijih objekata nalaze se Tir, Saida (Sidon), Et Damur i Bejrut oko kojih su i vođene najžešće borbe. U svim tim mestima i oko njih nalazili su se palestinski izbeglički logori koje su Izraelci nemilosrdno zasipali vatrom iz vazduha, s mora i sa kopna. Da bi se sprečilo povlačenje palestinskih snaga i civilnog stanovništva prema Bejrutu i u Bejrut, kao i radi sadejstva sa oklopnim i mehanizovanim jedinicama (OMJ), koje su napadale u zahvatu puta, Izraelci su iskrcali pomorske desante kod Tira, Saide i južno od Bejruta (kod Damura).

Na primorskom pravcu samo je jedan uzak pojas, oko puta za Bejrut pored mora, širine 1,5—2 km, ravničast i dobro prohodan za OMJ. S planine Liban, koja razdvaja primorski pravac od doline

Beka, zemljište se prema moru relativno blago spušta, tako da obrazuje kose pogodne za pružanje uzastopnog otpora i bočne protivnapade s obronaka planine Liban prema moru. Kose su često ispresecane planinskim potocima i rekama sa dubokim koritima i urvinama, među kojima je najveća i najznačajnija reka Litani. One su predstavljale značajan oslonac branioca, naročito u tuvrđenoj zoni gde je bilo ostvareno obimno zaprečavanje. Za napadačeve OMJ to su bile velike prepreke koje su Izraelci »preskakali« korišćenjem vazdušnih desanata na najkritičnijim tačkama. Time su stvarani povoljni uslovi OMJ agresora za pristup tim preprekama i njihovo brzo savlađivanje najmodernijim tehničkim sredstvima. Na pojedine mostove Izraelci su bacili iz vazduha udarne grupe koje su ih zauzele i držale do dolaska njihovih snaga, u čemu su im pomagale oružane formacije »krajnje desnice u Libanu«.

Pravac dolinom Beka je nešto kraći od primorskog, ali je napadaču za savlađivanje bio znatno teži, ne samo zato što se na njemu nije moglo ispoljiti dejstvo s mora već, pre svega, zbog toga što su ga branile relativno jake sirijske snage i što je zemljište od izraelsko-libanske granice do ulaza u dolinu Beka brdovito i za OMJ teže prohodno. Sama dolina Beka obuhvata ravničasti pojas širine 8—12 km, a ostalo su brda i planine koji se i sa istočne i sa zapadne strane doline strmo spuštaju od vrha planina *Liban* u Libanu i *Anti-liban* na granici Sirije i Libana. Iznad doline Beka vođene su najznačajnije borbe u vazduhu između sirijske i izraelske avijacije. Reč je o prostoru koji nije veći od Luksemburga i na tako malom prostoru intenzitet borbe u drugoj etapi operacije (9. juna) dostigao je vrhunac kad je sa izraelske strane u borbi učestvovalo oko 100, a sa sirijske oko 70 aviona. Izraelske OMJ imale su probleme na tom pravcu u pogledu savlađivanja brdsko-planinskog zemljišta, utoliko više što su po izbijanju u dobro prohodnu dolinu Beka glavni pravac dejstva OMJ usmerili preko pobrđa planine Liban, kako bi izbegli frontalan sukob sa OMJ Sirije, koje su bile organizovale duboko ešeloniranu odbranu u ravnici doline Beka. Time su Izraelci ostvarili bočno natkriljavanje, odnosno dubok obuhvat desnog boka sirijskih snaga raspoređenih u ravnici, čime su ih prinudili na povlačenje a zatim su im udarima s boka nanosili gubitke. U suštini, stvorena je situacija u kojoj su sirijski tenkovi tipa *T-72* u povlačenju morali izložiti bok Izraelcima koji su ih na taj način znatno lakše uništavali, nego da su vršili frontalan napad. Otuda i tako visoki gubici tenkova *T-72* koji imaju snažniji top i jaču (višeslojnu) prednju ploču u odnosu na izraelske tenkove. Izraelci su računali s tom činjenicom koju su uspešno ugradili u bočni manevar

Sl. 2 — Angažovanje snaga KoV, pomorskih i vazdušnih desanata zaraćenih strana u Južnom Libanu

koji su izveli. Osvajajući istočne padine planine Antiliban, oni su prinudili Sirijce da se preko prelaza na planini Antiliban povuku putem za Damask na svoju teritoriju, što se takođe uklapalo u ciljeve izraelske agresije na Liban. Prilikom povlačenja sirijske snage su bile izložene napadima iz vazduha gde su Izraelci već bili ostvarili prevlast. Osim toga, pravce povlačenja sirijskih OMJ u dolini Beka Izraelci su zasuli artiljerijskim protivoklopnim minama za prostorno zaprečavanje. Reč je o američkim haubicama kalibra 155 mm i kasernim minama tipa *M-718/M-741 RAAM*¹⁰ za prostorno zaprečavanje (njihovom upotrebom Izraelci su postigli iznenađenje jer je protivnik prvi put doživeo primenu tih sredstava). Projektil *RAAM*, ispaljen iz haubice 155 mm, ima 9 mina koje se simetrično rasejavaju. Za minsko polje od 400 m² potrebna su 24 projektila (216 mina). Mine su magnetne, tempirnog dejstva, na jedan ili više časova, odnosno dana i kumulativnog punjenja, dovoljne snage za probijanje patosa tenka ili oštećenja gusenice. Kakve su efekte Izraelci ostvarili tim minama za sada još nije poznato, ali je sigurno da su znatno otežali dejstvo sirijskih oklopnih i mehanizovanih jedinica.

Centralni pravac vodi od izraelsko-libanske granice preko istočnih padina planine Liban do puta Bejrut — Damask. Osa pravca se može označiti gradovima: Kfat — Nabatije — Bamdoun. Taj pravac omogućava povezivanje dejstva snaga KoV na primorskom pravcu i u dolini Beka. Prevoje na planini Liban Izraelci su sukcesivno zauzimali vazдушnim desantima i ubačenim delovima, kako bi sprečili protivniku prebacivanje snaga a sebi omogućili manevar.

Najznačajniji pravac za prebacivanje snaga iz doline Beka na primorski pravac i obratno jeste put Zahla — Bejrut. Na tom putu Izraelci su u drugoj etapi operacije uspjeli da udarima iz vazduha desetkuju i spreče dovođenje jedne sirijske oklopne brigade koja je marševala danju u uslovima izraelske prevlasti u vazduhu i već rastrojenog sistema PVO u Južnom Libanu. U težnji da pojačaju odbranu Bejruta Sirijci su uspjeli da, pre dejstva izraelske avijacije, tim putem privuku drugu oklopnu brigadu bliže Bejrutu. Međutim, ona se kod Bamdouna našla pod bočnim udarom izraelskih OMJ koje su, na čelu oklopnog krilnog klina, prodirale primorskim pravcem da bi, presecanjem tog puta, upravo kod Bamdouna, počele da obrazuju klešta za okruženje palestinskih snaga u Bejrutu. Ta sirijska oklopna brigada takođe je, imala osetne gubitke, naročito u tenkovima.

¹⁰ *RAAM* — (Remotely Aktivated Antitank Mine — samoaktivirajuće protivtenkovske mine).

Tempo napada izraelskih snaga bio je različit u pojedinim etapama operacije. Na primorskom pravcu u prigraničnom pojasu on je bio oko 35—40 km na dan. Međutim, treba imati u vidu da je reč o graničnom pojasu gde su bili uglavnom graničari Libana i iza njih snage OUN i da su se palestinska uporišta nalazila iza tog pojasa. Za vreme probijanja utvrđene zone palestinske odbrane tempo napada agresorovih OMJ bio je 20—25 km dnevno a nakon toga na primorskom pravcu Izraelci su putem za Bejrut za jedan dan prodrli oko 50 km, dok je prodiranje OMJ planinskim putevima na istočnim i zapadnim padinama Libana, kako na primorskom pravcu tako i u dolini Beka, išlo nešto sporije. Za devet dana, koliko je trajala operacija, izraelske snage ovladale su svim glavnijim tačkama na prostoru dubine od oko 100 km i širine oko 60 km, uključujući okruženje Bejruta i prelaz u odbranu na širokom frontu od Bejruta do Golana.¹¹ Prosečan tempo napada u prvoj etapi operacije bio je 35—40 km na dan, dok je u drugoj etapi iznosio oko 15—20 km dnevno. Imajući u vidu karakteristike zemljišta i druge činioce, tempo napada je bio veoma visok.

Načini dejstva agresora i branioca bitno se razlikuju. Za agresora je karakteristično da je vodio jednu smišljenu, maksimalno koordiniranu i detaljno isplaniranu napadnu operaciju. Nasuprot tome, branilac nije imao u celini jedinstvena i u detaljima isplanirana borbena dejstva koja bi se mogla svesti u okvire odbrambene operacije. Čak ni sistem PVO teritorije branioca nije bio jedinstven, a snage KoV (sirijske, palestinske i njima naklonjene libanske oružane formacije) dejstvovala su pod zasebnim rukovodstvom i prostorno razdvojene po položajima i po pravcima. Otuda su na strani Izraela maksimalno došle do izražaja prednosti koje proizilaze iz centralizovanog rukovođenja, a koje su se posebno pozitivno odrazile na sadejstvo vidova i rodova u izvođenju operacije.

Napad je izveden u obliku jednovremenog udara s kopna, mora i iz vazduha. Za *prvi udar* Izraelci su angažovali oko 90 aviona koji su istovremeno dejstvovali na teritoriji Južnog Libana, primenjujući različita dejstva, oko 300 tenkova, veći broj helikoptera i odgovarajuće pomorske snage i sredstva. Izviđačka aktivnost i borba za prevlast u vazduhu vođeni su i ranije ali odlučujuće angažovanje vazduhoplovnih snaga bilo je sinhronizovano sa kopnenom i pomorskom komponentom udara. Karakteristično je da su vazdušni i pomorski desanti iskrcavani sukcesivno i saglasno nastupanju OMJ, na taktičkoj dubini i u manjim sastavima, s mora ne većim od bataljona,

¹¹ Izraelci su ovu operaciju pripremili i izveli pod nazivom »Mir za Galileju«.

a iz vazduha jačine do čete. Veći broj desantiranja na više mesta snagama manjeg sastava omogućio je Izraelcima da lakše rastroje branioca, blokiraju pokrete njegovih snaga, vežu ih i omoguće brži prodor OMJ što je borbu učinilo dinamičnijom, ubrzalo unutrašnje tehnološke procese borbi, bojeva i operacije kao celine, što je rezultiralo relativno visokim tempom napada na pretežno brdsko-planinskom zemljištu koje se tradicionalno smatra barijerom za oklopne i mehanizovane jedinice.

Gubici zaraćenih strana se različito ocenjuju. Iz onoga što je objavljeno i iz toka događaja može se zaključiti da su Sirijci imali velike gubitke u avionima, raketama *KUB* i tenkovima, dok su Izraelci imali znatne gubitke u komandnom kadru u OMJ koji je na svim stepenima komandovanja od voda do brigade predvodio svoje jedinice i time se neposredno izlagao vatri suprotne strane.¹² Od ukupno 19 sirijskih baterija *PAR* tipa *KUB*, koliko se procenjuje da je bilo u Južnom Libanu, većinu od njih Izraelci su uništili, a ostale su primorane da se povuku.

Na strani Palestinaca najviše gubitaka je bilo među civilnim stanovništvom. Prema izraelskim izvorima, Sirijci i Palestinci su izgubili oko 300 tenkova, a Sirijci 80—100 aviona dok su Izraelci navodno izgubili samo dva aviona. Prema izjavi predsednika vlade Libana Š. Varana do kraja juna 1982. broj žrtava civilnog stanovništva iznosio je oko 15.000 poginulih i oko 50.000 ranjenih. Prema tvđenju palestinske agencije *VAFA*, agresor je u Libanu upotrebljavao nervno-paralitičke bojne otrove, *napalm* i *kloster* bombe specijalno namenjene za uništavanje ljudstva van zaklona i u slabijim skloništim.¹³ Na prigraničnoj prostoriji poginula su i dva pripadnika snaga OUN koje je Izrael obavestio samo na 30 minuta pred početak napada da ulazi trupama u Liban. Pored iznesenog i ova činjenica govori u prilog konstatacije da je agresija izvedena na jedan svirep i krajnje bezobziran način.

Razaranja na zemljištu i u gradovima, naročito u Bejrutu, bila su ogromna. Prema izjavi izraelskog ministra finansija jedan dan rata u Libanu koštao je Izrael oko 100 miliona dolara. Jedno poletanje aviona, lovca *F-15*, bez ubojnih sredstava koja su utrošena, koštalo je 15.400 dolara, čas plovidbe patrolnog broda 1.800 dolara, a motočas tenka 500 dolara. Cena jedne tenkovske topovske granate iznosi 400 dolara, a jedne granate oruđa kalibra 175 mm 1.100 dolara.¹⁴

¹² Prema izjavi ministra odbrane A. Šarona Izrael je u prvoj sedmici rata imao ukupno 1.500 mrtvih i ranjenih vojnika i starešina.

¹³ *Zarubežnoe voennoe obozrenie*, od 8. avgusta 1982.

¹⁴ Ukupni troškovi napadne operacije Izraela u Južnom Libanu, bez troškova blokade Bejruta i izdržavanja okupacionih trupa, cene se na oko 2,5 milijarde USA dolara.

3. *Upotreba vidova i rodova*

U invaziji na Liban Izrael je angažovao deo snaga iz svih vido-va i rodova svoje oružane sile na kopnu, moru i u vazduhu, dok je branilac ograničio svoja dejstva na odbranu teritorije i vazdušnog prostora raspoloživim snagama i sredstvima, ne upuštajući se u borbe na moru, radi sprečavanja iskrcavanja agresorovih pomorskih desanata i blokade Bejruta s mora.

a) *Kopnene snage*

Oklopne i mehanizovane jedinice imale su ulogu nosioca borbenih dejstava, manevra i udara na strani napadača i predstavljale su okosnicu odbrane na strani branioca. Postalo je karakteristično za arapsko-izraelske ratove da se na relativno malom prostoru sukobljavaju krupne oklopne i mehanizovane snage, što je i ovom prilikom došlo do izražaja. U prvoj etapi operacije s obe strane, angažovano je približno po 300 tenkova i još toliko oklopnih transportera i borbenih vozila pešadije, a u drugoj etapi operacije taj broj je udvostručen. Imajući u vidu veličinu prostora na kojem su vođena borbena dejstva i karakteristike zemljišta, broj i veličinu OMJ i stepen njihovog angažovanja na obe strane, zasićenost prostora približava se gornjoj granici maksimuma. Za razliku od četvrtog arapsko-izraelskog rata 1973. godine, u ovom ratu borbena dejstva na kopnu izvođena su i danju i noću, pri čemu su dejstva noću u uslovima brdsko-planinskog zemljišta izuzetno složena, naročito za napadača. Istovremeno, ova činjenica, uzeta sama za sebe, ukazuje na visok stepen obučenosti i uvežbanosti ljudstva napadača u oklopnim i mehanizovanim jedinicama.

Dejstva udarne grupacije OMJ napadača i oklopnih snaga branioca odvijala su se, uglavnom, po pravcima (sl. 2). Na primorskom pravcu, na čelu napadačevog »oklopnog klina«, dejstvovala je ojačana oklopna brigada koja je usmerila svoja dejstva prema Tiru. Njen osnovni zadatak je bio da, u sadejstvu sa pomorskim desantom (koji je istovremeno sa otpočinjanjem napada brigade iskrcan severno od Tira), odseče Tir i spreči povlačenje Palestinaca na sever iz logora u tom mestu i oko njega, a zatim da, u sadejstvu sa helikopterskim desantom, forsira reku Litani na tom pravcu i stvori uslove za uvođenje svežih snaga i dejstvo prema Saidi.

Na centralnom pravcu dejstvovala je ojačana mehanizovana brigada usmeravajući svoja dejstva prema gradu Naratie, u centralnom delu Južnog Libana. I na tom pravcu, za savlađivanje reke Litani,

upotrebljen je helikopterski desant, koji je svojim dejstvom olakšao prodor mehanizovane brigade i forsiranje reke.

Na istočnom pravcu na čelu prvog ešelona angažovana je jedna oklopna brigada, koja je dejstvovala u zahvatu puta prema gradu Mardžali odakle je usmerila svoja dejstva u dolinu Beka. Za ovladavanje dominantnim tačkama na zemljištu severoistočno od Mardžala i otvaranje puta OMJ prema dolini Beka Izraelci su, takođe, upotreбили helikopterski desant.

Na svakom od navedenih pravaca izraelske OMJ (u sastavu snaga prvog ešelona) nastojale su da što brže prodru u dubinu, neupuštajući se u borbu sa snagama koje su bile odbačene od tih pravaca niti da savladaju uporišta i žarišta otpora palestinskih snaga. Njihov osnovni cilj je bio da probiju palestinske položaje u utvrđenoj zoni i da izbiju u relativno slobodan operativni prostor na primorskom pravcu, odnosno da ugroze sirijske snage u dolini Beka. Deo snaga drugog ešelona angažovan je za savladavanje otpora Palestinaca u izolovanim žarištima otpora oko logora njihovih izbeglica i u pojasu utvrđene zone kroz koju su već bile prodrle OMJ iz sastava prvog ešelona. Glavnina snaga drugog ešelona uvedena je na primorskom pravcu posle forsiranja reke Natali i za prodor u dolinu Beka posle ovladavanja raskrsnicom puteva severoistočno od grada Mardžali na istočnom pravcu. Izraelske OMJ na primorskom pravcu naišle su na snažan otpor Palestinaca kod lučkog grada Saide i južno od Bejruta. Da bi se što brže i efikasnije slomio otpor palestinskih snaga na tom pravcu Izraelci su kod Saide i južno od Bejruta iskrcali pomorski desant, a za ovladavanje dominantnim tačkama istočno od Saide, i helikopterski desant. Pošto su na istočnim i zapadnim padinama planine Liban pred sobom imali slabije snage, izraelske OMJ su upravo tim pravcima izvršile prodor u završnom delu operacije. Osnovni cilj tog prodora bio je presecanje komunikacije Bejrut — Damask i obuhvat sirijskih snaga u dolini Beka, odnosno palestinskih i sirijskih snaga u širem zaleđu Bejruta. Takvim dejstvom Izraelci su ostvarili dvostruki manevar natkriljavanja protivničkih snaga, čija glavnina je bila raspoređena u zahvatu komunikacije dolinom Beka i uz more na primorskom pravcu. Osim toga, protivniku je takvim manevrom oduzeta mogućnost da privlačenjem snaga iz dubine, i onima koje su tu nabačene ili se nalaze raspoređene, vrši protivnapade u bokove njegovih snaga, oslanjajući se na istočne, odnosno zapadne padine planine Liban. Za branioca to su bili manje verovatni pravci napada izraelskih OMJ u odnosu na dobro prohodan ali uzan primorski pojas i ravnice u dolini Beka. Međutim, napadač je za branioca bio iznenađujuće efikasan i na takvom zem-

ljištu. Izraelci su helikopterima ubacivali udarne grupe i posedali kritične tačke i raskrsnice planinskih puteva kojima su, zatim, relativno brzo prodirale njegove oklopne jedinice.

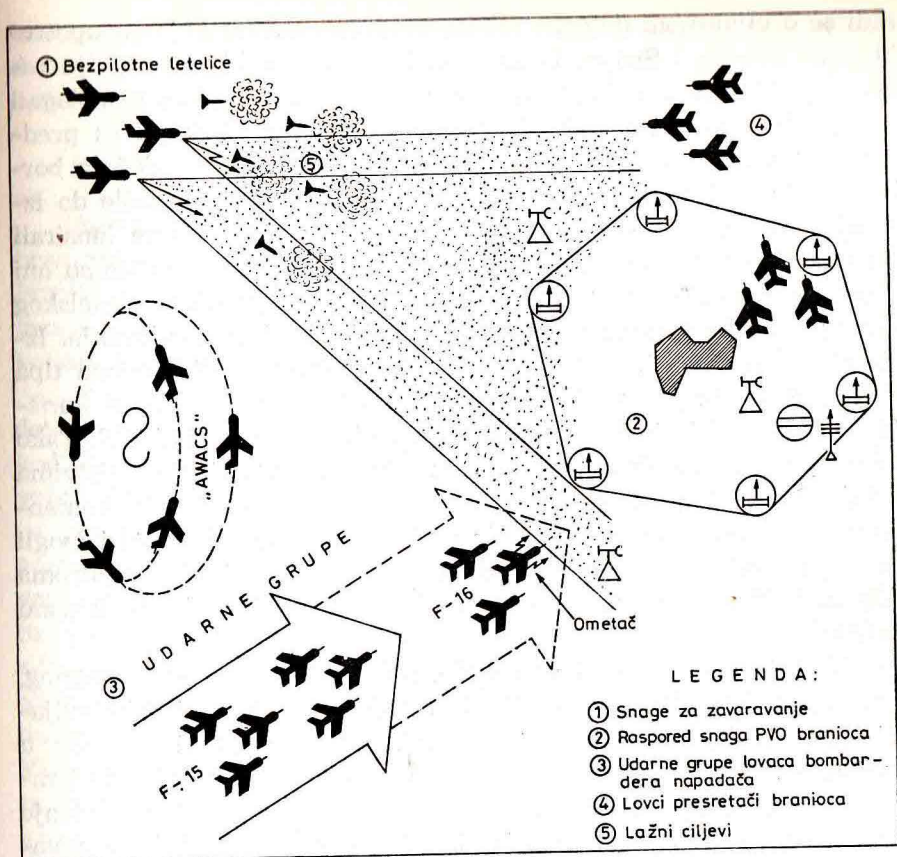
Oklopne snage branioca nisu uspele da snagama napadača suprotstave odgovarajući protivmanevar kojim bi se prodor izraelskih OMJ bar zaustavio. Pre svega, oklopne snage branioca bile su raspoređene na odvojena uporišta koja je trebalo odsudno braniti, a Izraelci su takva uporišta zaobilazili a zatim blokirali i uništavali vatrom. Pokazalo se, međutim, da je branilac previše računao na otpornost i izdržljivost utvrđene zone na reci Natali i oko gradova Nabtije i Mardžali, pa je snage grupisao po dubini, uglavnom duž puta Tir—Bejrut, da bi se zaštitio od iskrcavanja s mora (odnosno u zahvatu puta u ravnici doline Beka ako izraelske OMJ tamo prodru). Tako je centralni deo Južnog Libana, koji obuhvata planinu Liban i njegove istočne i zapadne padine, posednut slabijim snagama, a upravo tuda izraelske OMJ neočekivano brzo su prodirale. Da bi parirale tom prodoru, pokrenute su sveže sirijske oklopne snage iz šireg rejona grada Balbeka u Severnom Libanu, s ciljem da odbace izraelske snage od komunikacije Bejrut—Damask i zadrže kontrolu nad tom komunikacijom i Bejrutom. Međutim, Izraelci su bili brži i efikasniji a sirijske snage su zakasnile da pravovremeno posednu tu liniju odbrane i stvore uslove za protivudar. Tako su se sirijske oklopne snage, kako u dolini Beka tako i na komunikaciji Bejrut—Bamdoun—Zahla—Balbek, našle u nepovoljnom operativnom položaju. Jedna veća sirijska oklopna jedinica zatečena je na dnevnom maršu putem Balbek — Zahla i snažno napadnuta iz vazduha, gde je pretrpela velike gubitke. Sirijci su računali da će bezbedno marševati, polazeći od pretpostavke da će, osloncem na raketni sistem PVO, imati prevlast u vazдушnom prostoru, ali bilo je obrnuto. Izraelska avijacija je već bila rastrojila sirijski sistem PVO u Libanu i ostvarila prevlast u vazduhu. U drugoj etapi operacije njen glavni cilj su bile sirijske OMJ u severnom i južnom delu doline Beka i oko puta Bejrut — Balbek i Bejrut — Damask. Ne računajući na tako brz prodor izraelskih OMJ, druga sirijska oklopna jedinica našla se na putu u marševskom poretku kod Bamdouna pod bočnim udarom za borbu razvijenih oklopnih snaga napadača koje su tu izbile, vršeći širi obuhvat Bejruta sa istočne strane radi presecanja komunikacije Bejrut — Damask. U toj taktički neravnoj borbi sirijske OMJ imale su osetne gubitke.

b) *Ratno vazduhoplovstvo
i protivvazdušna odbrana*

U četvrtom arapsko-izraelskom ratu izraelsko vazduhoplovstvo je imalo tako velike gubitke od arapske PVO, zasnovane na sistemu PAR tipa *KUB*, *NEVA* i *VOLHOV* da su obe zaraćene strane izvukle odgovarajuće pouke. Pripremajući invaziju Libana Izraelci su imali pred sobom snažnu PVO teritorije, zasnovanu na sirijskim raketama tipa *KUB*, *Strelj 2M* i *PA* topovima koje je trebalo neutralisati da bi se u sukobu sa sirijskom avijacijom izborila prevlast u vazduhu. Taj poduhvat je zahtevao detaljno izučavanje protivnika radi iznalaženja slabih tačaka u njegovom sistemu PVO na kojima je zasnivan koncept napada i materijalizovno njegovo izvođenje upotrebom novih ubojnih sredstava, odgovarajuće elektronske opreme i bespilotnih letelica.

Pre svega, trebalo je stvoriti takvu situaciju u vazduhu da se branilac prinudi da otkrije frekventne karakteristike stanica za vođenje raketa *KUB* i radarskih stanica za navođenje *LA* u »realnom vremenu«. ¹⁵ To, praktično, znači izazvati protivnika da otvori vatru (lansira rakete) na snage za zavaravanje (sl. 3), dok udarne grupe lovačko-bombarderske avijacije izvode napad na te iste snage i sredstva PVO iz drugih pravaca. Ulogu snaga za zavaravanje, odnosno lažnih ciljeva na strani Izraela, imale su bespilotne letelice tipa *Ryan Firebec*, koje su se u vazduhu ponašale slično udarnim grupama u pogledu grupisanja, manevra i drugih aktivnosti. Da bi bio što uverljiviji za branioca napadač je sa lažnog pravca dejstva iz vazduha primenjivao aktivne i pasivne smetnje u domenu elektronskih i protiv elektronskih dejstava. Prema nekim informacijama, u kojima je bilo dosta propagande, bespilotne letelice imale su čak i uređaje za ispaljivanje raketa vazduh—zemlja, i pretpostavlja se da su dejstvovala, što je ne samo izazvalo već i prinudilo Sirijce da na njih lansiraju protivavionske rakete. Za to vreme, udarne grupe aviona iz drugog pravca doleta približavale su se zoni rasporeda PAR i lansirale protivradarske rakete tipa *Shirke* koje se, koristeći radarski snop stanice za navođenje PAR, same navode direktno na radar. Jedan broj izraelskih aviona u sastavu udarnih grupa bio je naoružan raketama tipa *Maverick*, laser-ski vođenim bombama, klasičnim avio-bombama i običnim raketnim zrnima. Ta sredstva su korišćena za napad na vatrene položaje PAR, LPAA i ručnih PAR u sistemu protivvazdušne odbrane.

¹⁵ »Realno vreme« označava period u kojem se vode borbena dejstva. Pre toga i posle toga cilj (objekat napada) može promeniti vatrene položaj, pa je tačna lokacija cilja i frekventne karakteristike u momentu gađanja jedan od bitnih preduslova za uspeh.

Sl. 3 — Jedna od varijanti izraelskog napada iz vazduha na sirijske položaje PAR u Libanu*

*

U sukobu sirijskih PAR i izraelske avijacije osnovno pitanje je — da li se može pravovremeno razlikovati dejstvo bespilotnih letelica od udarnih grupa LBA? Odgovor je potvrđan. Sa odgovarajućom opremom, dobro obučanim ljudstvom i dobrom organizacijom PVO to se može ostvariti. Zašto je to u konkretnom slučaju izostalo teško je precizno odgovoriti, ali jedan od uzroka verovatno je u shvatanju da sistem rada primenjen u ratu 1973, koji se pokazao efikasan, ne treba bitno menjati.

Što se tiče uspeha izraelske avijacije u sukobu sa sirijskom izvesne tehničke prednosti Izraelaca bile su nesumnjive. Pre svega,

* Ova slika je urađena prema idejnoj skici iz magistarskog rada potpukovnika mr Dušana Banjca i dopunjena sistemom AWACS u rasporedu letelica napadača i PAR, radara i drugih objekata branioca.

radi se o efikasnom dometu raketa vazduh—vazduh koje su upotrebljavali Izraelci i Sirijci. Izraelci su koristili poboljšanu verziju raketa tipa AIM-9 dometa 18 km, dok su Sirijci, navodno, raspolagali samo raketama AA-8 i AA-2 dometa do 10 km. Koristeći tu prednost Izraelci su onemogućili da dođe do manevarskih vazдушnih borbi u kojima bi manevarske sposobnosti sirijskih aviona došle do izražaja, već su sa respektivne i za sebe bezbedne daljine lansirali rakete vazduh—vazduh i obarali sirijske avione, pre nego što su oni uspeli da im se približe. Druga bitna tehnička prednost izraelskog ratnog vazduhoplovstva bila je u oblasti VOJIN i komandovanja. Izraelci su, zapravo, instalirali osmatračke radare u četiri aviona tipa E-2C radi praćenja sirijskih lovaca od momenta poletanja uz korišćenje jednog aviona F-15 u koji su ugradili opremu AWACS. Tako su ostvarili *komandno mesto u vazduhu* za upravljanje dejstvima aviona F-15 i F-16 u borbi protiv sirijskih lovaca kojima se komandovalo sa zemlje. Tehnička prednost je u tome što su Izraelci mogli da prate svaki sirijski avion od momenta poletanja sa aerodroma dok su Sirijci mogli da prate izraelske avione tek kad uđu u zonu dejstva.

Na taj način, Izraelci su rešili kritičan problem pravovremenog, i sa respektivne distance, odbijanja masovnog napada sirijske avijacije koja bi takvim dejstvom mogla iznuditi pojedinačnu borbu u vazduhu, gde bi u bliskoj borbi njihova prednost više došla do izražaja. Dakle, Sirijci su imali opremu za centralizovano navođenje aviona sa zemlje dok su Izraelci imali opremu za selektivno navođenje aviona iz vazduha u »kritičnom vremenu«. Mogućnosti opreme za centralizovano navođenje sa zemlje su da dovode avione u zonu ciljeva a zatim piloti samo biraju ciljeve i bore se u vazduhu. Ta oprema ima i mogućnosti pojedinačnog navođenja na cilj slično sistemu AWACS, ali na drugom principu. Međutim, radio-ometanjem taj sistem je bio blokiran.

S druge strane, mogućnosti opreme za selektivno navođenje iz vazduha daju tačne podatke o daljini, visini i kursnom uglu leta svakog protivničkog aviona pojedinačno, uz istovremeno prenošenje tih elemenata pilotima F-15 i F-16 u toku leta, kako bi mogli pravovremeno i sa odgovarajuće distance gađati protivničke avione. Sirijci nisu bili u mogućnosti da taj sistem značajnije ometaju a još manje da ga radio-ometanjem blokiraju.

Izraelci su svoje komandno mesto isturili iznad mora, bočno u odnosu na pravac protezanja libanske teritorije, a sistem AWACS im je omogućavao kontrolu vazdušnog prostora u zoni prečnika oko 450 km. Pri takvim tehničkim mogućnostima nije im bilo teško os-

tvariti kontrolu tako malog vazdušnog prostora, jer su borbe u vazduhu, uglavnom, vođene iznad doline Beka i delom u sirijskom vazdušnom prostoru.

c) *Ratna mornarica*

Agresor je imao punu prevlast na moru tako da su se dejstva branioca svodila, uglavnom, na obalnu odbranu. Ratna mornarica Izraela u invaziji na Liban imala je tri osnovna zadatka: (1) iskrcavanje pomorskih desanata; (2) vatrena podrška s mora dejstava ka kopnu, i (3) blokada gradova (Tir, Sidon, Damur i Bejrut).

U prvoj etapi operacije sukcesivno su iskrcana dva pomorska desanta taktičkih razmera. Prvi desant iskrcan je kod Tira a drugi kod Sidona, sa zadatkom da se spreči povlačenje Palestinaca, kako vojnih formacija tako i civila, primorskim pravcem za Bejrut i ubrza prodor OMJ s fronta. Po izboru mesta i vremena iskrcavanja pomorskih desanata i vazdušnih (helikopterskih) desanata i usmeravanju dejstva OMJ može se zaključiti da su Izraelci težili, a u dobroj meri i ostvarili sinhronizovan udar sve tri komponente oružane sile, uz postepeno razbijanje konzistentnosti braniočevog sistema odbrane *korak po korak*, ali ubrzanim tempom. Uloga ratne mornarice na primorskom pravcu pri tome je bila izuzetno značajna. Mornarica je, pored neposredne vatrene podrške pomorskih desanata, vatrom neutralisala i one artiljerijske i raketne vatrene položaje, kao i radarska postrojenja, koji su joj bili dostupni duž obale i šire u zahvatu primorskog pravca.

U drugoj etapi operacije (10 juni) iskrcan je još jedan pomorski desant kod Damura, sa osnovnim zadatkom da ojača OMJ koje su tamo već bile prodrle i ubrza zajednički prodor prema međunarodnom aerodromu južno od Bejruta.

Blokada Tira, Sidona i Damura s mora trajala je dok iskrcane snage, zajedno sa specijalnim snagama, nisu čvršće zaposele ove gradove i logore palestinskih izbeglica. Nakon toga, te iste mornaričke snage angažovane su za blokadu Bejruta. Valja zapaziti da Izraelci nisu s mora iskrcavali snage na obalu u samom Bejrutu, već su blokadu vršili isključivo patroliranjem na moru, zatvaranjem luke bez polaganja mina i vatrenim udarima po objektima u gradu.

4. *Protielektronska dejstva*

U domenu protivelektronskih dejstava osnovni uspeh Izraelaca ogleda se u tome što su upornim i sistematskim radom uz nabavku

odgovarajuće opreme i njenu inovaciju u zemlji posle četvrtog arapsko-izraelskog rata postigli mogućnost »razbijanja« sintetizatora koji menjaju frekvenciju na stalnom talasu radara PAR tipa KUB sa kojima su Sirijci raspolagali u Libanu. Taj uspeh Izraelaca zasnovan je na dva bitna saznanja koji su skoro podjednako važni: prvo, razmeštaj PAR KUB na teritoriji Libana; i drugo, snimanje frekventnih karakteristika radara PAR KUB.

Do protivavionskih raketa tipa KUB Izraelci su verovatno došli iz ratnog plena 1973, ili na drugi način, a frekventne karakteristike radara snimali su povremeno, izazivajući njihovo aktiviranje bespilotnim letelicama i upadima LBA u libanski vazdušni prostor. Taj postupak, uz odgovarajuća snimanja iz vazduha, omogućio je Izraelcima da precizno utvrde lokaciju svakog radara i vatrene položaje i frekventne karakteristike PAR tipa KUB na teritoriji Južnog Libana.

Za taktiku napada iz vazduha na PAR KUB za Izraelce je bio značajan još jedan elemenat, koji se ogleda u činjenici da položaji raketa KUB i širi prostor oko njih nisu bili *prekriveni* PAR većeg dometa i visokoautomatizovanim PA oruđima malog dometa da bi se ostvario za avione »neprobojni« baraž na svim visinama leta. Protivvazдушna odbrana branioca na malim visinama, uglavnom se zasnivala na ručnim protivavionskim raketama koje su strelci stigli da ispale na avione u odletu tek kada su oni izbacili ubojna sredstva. Leteći na malim visinama (»brišućim letom«) i napadajući relativno brzo vatrene položaje protivavionskih raketa KUB izraelski avioni su sa ubojnim sredstvima izbacivali i specijalne balone sa toplotnim zračenjem, koji su odigrali ulogu mamca za bojeve glave sirijskih ručnih PAR tipa *Strela-2M*. Osim toga, avioni su u odletu ispaljivali trasirna zrna, koja su, takođe, služila kao mamac. Da su posluge ručnih PAR bile u mogućnosti da pravovremeno uoče avione, dok su još u doletu, i ispale rakete pre nego napadač uspe da otpusti ubojna sredstva na ciljeve na zemlji i mamce za IC bojeve glave ručnih PAR, rezultati duela bi za branioca svakako bili povoljniji.

Ako sistem protivelektronskih dejstava sukobljenih strana posmatramo u jednom širem kontekstu upotrebe raspoloživih sredstava onda su, pored iznetog, značajne tehničke prednosti Izraelaca bile u tome što su imali i vešto upotrebili sistem AWACS i bespilotne letelice. Međutim, branilac je, i pored tehničke inferiornosti, u domenu radio-elektronskih dejstava mogao da preduzme niz protiv-

elektronskih dejstava, koja se ogledaju u aktivnim i pasivnim merama, čime bi kompenzirao tehničke prednosti napadača i učinio borbu ravnopravnom a u ishodu efikasnijom u svoju korist.

5. Blokada i odbrana Bejruta

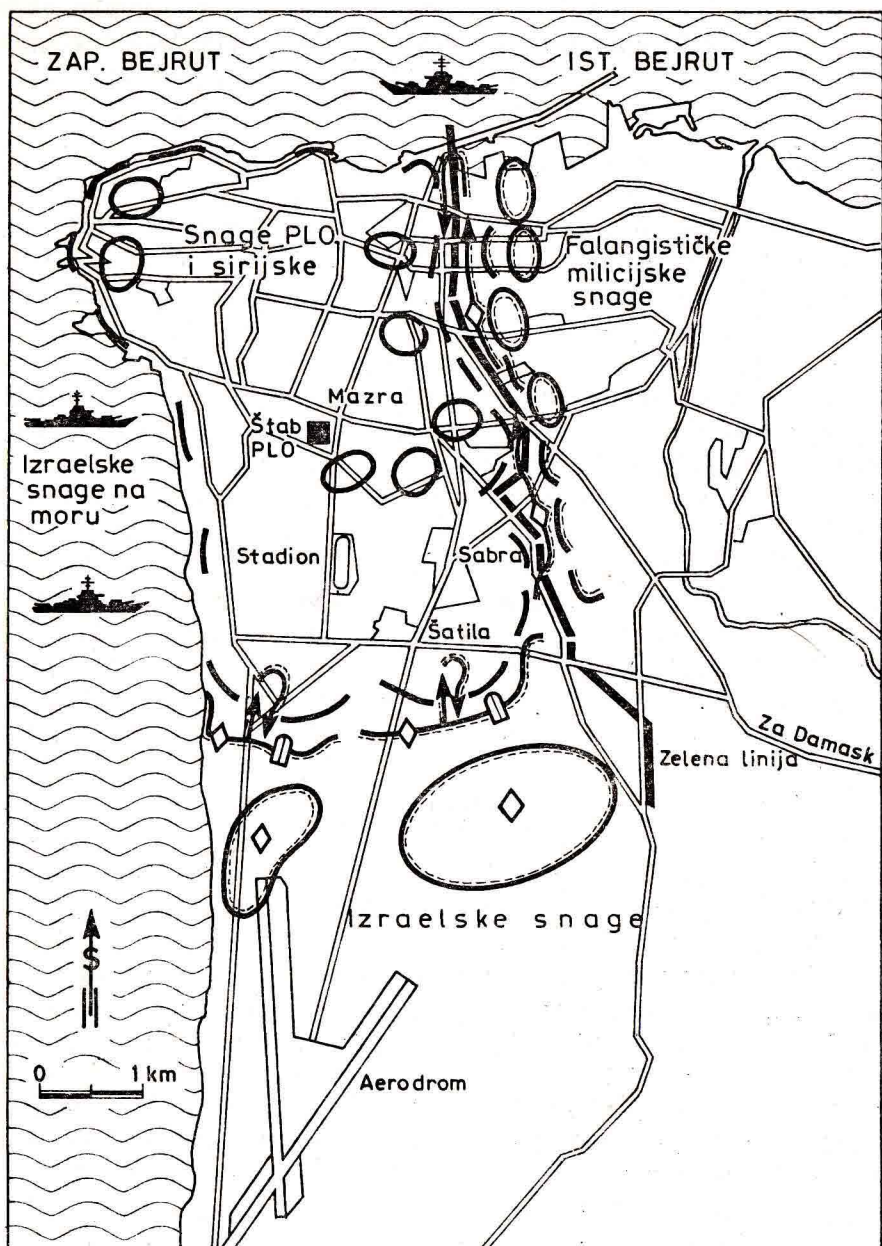
Blokada zapadnog Bejruta, razgraničenog od istočnog »zelenom linijom«, u kome su se nalazile palestinske i sirijske oružane formacije, palestinski izbeglički logori poznati javnosti pod nazivom »Sabra« i »Šatila« i libansko stanovništvo,¹⁶ izvršena je s kopna, mora i iz vazduha. Blokadu s kopna Izraelci su vršili sa južne strane grada (sl. 4) i duž avenije koju označava »zeleno linija«. Istočni deo grada držale su pod svojom kontrolom milicijske snage Falange. Osim toga, Izraelci su kontrolisali dovod vode, struje i namirnica i drugih vitalnih izvora koje su povremeno presecali, da bi time demonstrirali *totalitet blokade* i kombinacijom surovih napada iz vazduha i s mora, kao i psihološkim pritiskom iznudili povlačenje okruženih palestinskih i sirijskih snaga, kad već nisu mogli da ostvare njihovu kapitulaciju (predaju). Savladavanje odbrane grada Izraelce bi odvelo u borbe za svaku zgradu pojedinačno i, u njoj, posebno za svaki sprat, tavan, podrum i sklonište. To bi neminovno imalo za posledicu velike gubitke u ljudstvu, što su Izraelci težili da izbegnu.

Odbranu Bejruta sačinjavali su uglavnom pešadijski delovi sa lakim naoružanjem za POB i PVO, ukupne jačine 8.000—10.000 boraca, od čega 5.000—6.000 Palestinaca, a ostalo su bile sirijske oružane formacije i domaća milicija naklonjena Palestincima.¹⁷

Deo grada, podeljenog glavnom avenijom i »zelenom linijom« duž nje, organizovan je za kružnu odbranu u nekoliko pojaseva sa barikadama i drugim protivoklopnim preprekama na ulicama grada. Skoro sve zgrade od tvrdog materijala pretvorene su u otporne tačke, a podzemni delovi zgrada u skloništa od napada iz vazduha. Na krovovima viših zgrada postavljena su raspoloživa PA oruđa. Naročito su dobro utvrđeni i gusto posednuti delovi grada na prilazima logorima »Sabra« i »Šatila«. Komandno mesto oružanih formacija branilaca, na kojem se nalazilo i političko rukovodstvo, PLO, često je menjano tako da Izraelci, i pored svih nastojanja, nisu uspeali da ga otkriju u »realnom vremenu« i napadima iz vazduha unište.

¹⁶ Zapadni Bejrut ima oko 400.000—500.000 stanovnika.

¹⁷ Podaci prema *Osterreichische Militärische Zeitschrift* br. 5 (septembar — oktobar 1982).

Sl. 4 — Blokada i odbrana Zapadnog Bejruta

Izraelci su, ne bez razloga, u prvi red snaga za održavanje neposrednog dodira sa snagama branioca u okruženju s kopna, angažovali tenkove i borbena vozila pešadije. Razlog je činjenica što

su oklopna borbena vozila štitila ljudstvo od vatre snajperista i drugog lakog pešadijskog naoružanja, naročito automatskog. Osim toga, najnoviji tipovi tenkova i borbena vozila pešadije hermetizovani su tako da se protiv njih nisu mogla efikasno koristiti zapaljiva sredstva. Te činjenice upućuju na zaključak da tradicionalno shvatanje, zasnovano na starim tehničkim rešenjima tenkova i iskustvima iz drugog svetskog rata o slabostima tenkova i njihovoj ograničenoj upotrebi u naseljenim mestima, treba korigovati. Iskustva iz borbi za Bejrut samo su potvrda više u lancu savremenih lokalnih ratova i vojnih intervencija u kojima agresor sve više koristi tenkove i borbena vozila pešadije za borbu u naseljenom mestu i kontrolu najvažnijih tačaka i objekata u njemu i oko njega i održavanje »reda«, odnosno okupacionog sistema. Ceni se da je za blokadu Bejruta bilo angažovano oko 540 oklopnih borbenih vozila, pretežno tenkova.

6. Zaključci i pouke

Iz »malog rata« izvlače se i »male pouke«, rezon je supersile¹⁸ koja prema svom globalnom strategijskom konceptu može da vodi veći broj »malih ratova«, kakav je bio ovaj u Libanu a da sama bitnije i ne oseti njegove posledice. Međutim, za malu zemlju je i »mali rat« veoma veliki jer je zahvata celim njenim bitisanjem i ostavlja neizbrisive tragove. Otuda proističu i bitne razlike u vrednovanju iskustava i pouka iz savremenih lokalnih ratova jedne male ili srednje zemlje i jedne supersile ili vojnog bloka, pošto svako posmatra događaje iz svog ugla i izvlači zaključke koji su za njega od određenog značaja.

Visoka efikasnost izraelskih oružanih snaga u sukobu sa palestinskim i sirijskim u Južnom Libanu bila je praćena u dnevnoj štampi nekih zemalja na Zapadu bučnom propagandom o prednosti tehnologije NATO zemalja nad tehnologijom zemalja VU u sferi vrhunskog naoružanja (avioni, rakete, tenkovi i sredstva VOJIN). Stoga se u stručnim vojnim časopisima¹⁹ pojavljuju analize iz kojih slede pouke o propagandnim zabludama koje baziraju na nedovoljnom poznavanju suštine stvari i opasnostima koje iz toga proizlaze ako se jedan takav, u osnovi pogrešan zaključak generalise i prenese na evropske i globalne razmere. Izrael je, bez sumnje, imao izvesne tehničke prednosti (AWACS, bespilotne letelice i dr.), ali one

¹⁸ A. H. Cordesman: Navedeni izvor.

¹⁹ *Armed Forces Journal*, 119 (1982) 12. avgust.

nisu bile takve i tolike da opredeljuju bit visoke izraelske efikasnosti na bojnopolju. Naprotiv, suštinski uzroci uspeha Izraela jesu u njegovoj visokoj vojnoj organizovanosti, obučenosti ljudstva, pripremljenosti za rat, taktici dejstva i slabosti protivnika.

Sedam godina je Izrael pripremao napad na jednu malu zemlju koju su branili Palestinci i Sirijci jer nije imala dovoljno svojih snaga ni da zatvori granicu a kamoli da se odupre agresoru. Zadnju godinu pred agresiju uvežbavana je do tančina taktika napada na svaki pojedini objekat. Pri tome, išlo se do detalja kako na pravcu dejstva OMJ zauzeti svaki pojedini most i značajniji proput, prevoj ili usek na putu.

Pošto je izvukao odgovarajuće pouke iz rata 1973. godine, Izrael je znatno poboljšao organizaciju svojih oružanih snaga za izvođenje kombinovanih operacija i veću pažnju posvetio sadejstvu vidova i rodova. Rezultat toga je visok stepen koordiniranosti i efikasnosti dejstva samostalnih oklopnih jedinica, helikopterskih i vazdušnih desanata, specijalnih snaga i komandosa i manjih pomorskih desanata, uz celovitu i svestranu podršku i zaštitu iz vazduha. Posebnu pažnju zaslužuje činjenica da je primenjen koncept većeg broja manjih desanata, u sprezi sa dejstvom OMJ, a ne jedan veći desant na većoj dubini operativnih razmera. Tako su, u kumulaciji efekata, taktički desanti u zbiru dali operativne rezultate, što je višestruko značajno za savremenu taktiku usklađivanja površinskog i vertikalnog manevra na bojištu.

Pripremajući se za agresiju na Liban Izraelci su vojnu tehnologiju podredili vojnoj organizaciji i stavili je u njenu funkciju a ne obratno. Negde se misli da je viša vojna tehnologija bila taj čini-lac koji ih čini efikasnijim. Naprotiv, u prethodnom ratu 1973. godine pokazalo se da Izraelci nemaju odgovarajuće unapred organizovane i izvežbane komande korpusa KoV i posebne komande za planiranje i upravljanje napadima iz vazduha za jednu određenu operaciju, već se to obavljalo u vrhovnoj komandi a štabovi korpusa KoV improvizovani su u toku borbenih dejstava. Odlučivši se za agresiju na Liban Izrael je formirao komandu »ekspedicionog korpusa« i izdvojene komande RV i RM a zatim, u skladu sa tom organizacijom, nabavio kvalitetnu opremu koja je obezbeđivala odgovarajuću komandnu funkciju. Obrazovanje izdvojenog KM u vazduhu, uz pomoć sistema AWACS za upravljanje dejstvima angažovane avijacije u zoni Južnog Libana, to najbolje potvrđuje. U sferi tehnologije značajno je da Izraelci nisu išli na nova borbena sredstva po svaku cenu. Tamo gde je to bilo nužno, kao što je sistem AWACS, oni su tu opremu nabavili ali su, na primer, u OMJ, po-

red najsavremenijih, imali i znatno više starijih tipova tenkova koje su sami bitno poboljšali. Izrael je verovatno jedina zemlja u svetu čije OMJ imaju najviše tipova raznih tenkova koji su proizvedeni na Zapadu ili na Istoku. Međutim, oni su na svim tim tenkovima izvršili unifikaciju naoružanja i municije, ugrađivši na njih topove kalibra 105 ili 120 mm²⁰, kao i drugu opremu, učinivši ih sposobnim za funkciju za koju su namenjeni.

Napadna dejstva noću u taktici dejstava izraelskih snaga KoV došla su do punog izražaja, što u ratu 1973. godine nije bio slučaj. To pokazuje da je ljudstvo za takve uslove bilo odgovarajuće obučeno i da je zemljište detaljno izučeno.

U protivoklopnoj borbi napadača značajnu ulogu je odigrala avijacija, koja je nanela osetne gubitke OMJ branioca. Novinu u POB na tom ratištu predstavlja upotreba haubica kalibra 155 mm za prostorno protivoklopno zaprečavanje. To oruđe je isprobano za POB u Vijetnamu u završnoj etapi rata, ali ga je u usavršenoj verziji Izrael u Libanu prvi put primenio, što je kod suprotne strane imalo za posledicu određen stepen taktičkog iznenađenja.

Iskustva i pouke iz rata u Libanu još dugo će biti predmet razmatranja u vojnoj teoriji i praksi, utoliko više ukoliko se potpunije analiziraju događaji i eliminišu one informacije koje zamagljuju suštinu problema. Otuda i ovaj napis nema većih pretenzija, osim priloga široj i svestranijoj analizi u tom pravcu. Svaki rat na Bliskom istoku bio je, na neki način, verifikator određenog stepena razvoja vojne misli i prakse u tom regionu, ali i sa značajnim intenzitetom uticaja iskustava i pouka iz tih ratova na šira područja sveta, uključujući i ona iz kojih glavni akteri krize, naoružavanjem strana u sukobu i na drugi način, direktno i indirektno utiču na tokove i ishod oružanih sukoba. U tom kontekstu, svaki od ratova na Bliskom istoku imao je po jednu dominantnu karakteristiku. Tako je treći arapsko-izraelski rat 1967. godine u prvi plan istakao vazduhoplovstvo. U četvrtom arapsko-izraelskom ratu 1973. godine dominirale su rakete, a u ovom u Libanu elektronska dejstva. Međutim, zajedničko obeležje svih ratova na Bliskom istoku, uključujući i agresiju na Liban, ogleda se u masovnoj upotrebi OMJ za rešavajući ishod, kako napadnih tako i odbrambenih operacija pojedinačno. Pri tome se, za razliku od ranijih ratova, napadna operacija izraelskih OS na Liban odlikuje visokim stepenom koordiniranosti upotrebe snaga i sadejstva vidova i rodova u korist OMJ kao nosioca udara, manevra i visokog tempa nastupanja.

²⁰ Za izraelski tenk *MERKAVA* pojavile su se u tom ratu informacije da ima top kalibra 130 mm, a najverovatnije se radi o topu kalibra 120 mm